

Hatıralar Uçup Gitmesin (6): Hemşehrim ve Hocam Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ...

Don't Let the Memories Fly Away (6): My Townsman and My Teacher Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ...

Ahmet Karataş*

Öz

Berin U. Yurdadoğ'un vefatı nedeniyle kaleme alınan anı mektubunda Hocamız, insani ve mesleki yönleriyle anılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ; kütüphanecilik eğitimi; kütüphaneciliğimize katkı sunanlar.

Abstract

In the memory letter penned due to the passing of Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ, the teacher of ours, is commemorated through his humanitarian and professional sides.

Keywords: Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ; librarianship education; contributors of our librarianship.

Adana Kız Lisesi üçüncü sınıf öğrencisi genç bir hanımefendi, arkadaşlarıyla birlikte, “*Sesimiz*” adlı bir dergi çıkartmaktadır. Derginin ilk sayısı, 1940 yılının mart ayını işaretlemektedir. Adanalı genç kızımızın ilk iki yazısı, “Vicdan Azabı” ve “Dolmayan Boşluk” adlı hikâyedir. Üçüncüsü ise “Cennet Adana'nın Güzel Köşelerinden Atatürk Parkı” adını taşımaktadır.

Adana Atatürk Parkı, 1937 yılında Ebedi Şefimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından açılmış ve henüz filizlenmektedir. Kendi adına yapılan parkı açan ilk lider olan Atatürk, Adanalıların coşkun alkışları altında, halkını selamlamaktadır.

Girizgâha konu olan genç kızımızın adı, Berin'dir. Genç Berin, son elli yıla tanıklık eden kütüphanecilerin hocası ve meslektaşı, Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ'dan başkası değildir elbette. Değerli Hocam ve aynı zamanda hemşehrim olan Berin U. Yurdadoğ, 1928'de Adana'da doğdu. Kaymakam Cemil Bey ile Behice Hanım'ın kızıdır. Okumayı erken öğrenmesi ve eğitim becerisi nedeniyle, döneme özgü yasayla ilkokula üçüncü sınıftan başlar.

İlk ve ortaokulun hemen sonrasında, Adana Kız Lisesi'nde, yatılı olarak eğitim ve öğretime devam eder. İstanbul ve İzmir'den sonra, hem ekonomik hacmi, hem de kültür, sanat ve edebiyat etkinlikleri bağlamında, hatırı sayılır bir yer olan Adana, 1940'lı yılların adeta

* Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanı, Adana Bilim ve Teknik Üniversitesi.

E-posta: akaratas@adanabtu.edu.tr

Head of Library, Adana Science and Technology University, Turkey.

bayındır bir şehridir. Adana Kız Lisesi ise, Osmanlı'dan kalan tarihi bir binanın içinde, 1937'de eğitim ve öğretime başlamış, seçkin bir okuldur.

Genç Türkiye Cumhuriyeti ve onun eğitim ordusunun yetiştirdiği bir öğrencinin, özellikle de lise üçüncü sınıfta okuyan bir öğrencinin; hemşerim ve Değerli Hocam Berin U. Yurdadoğ'un gelecekte ulaşacağı ufku yansıtması bakımından önemli bulduğum, "Adana Atatürk Parkı" adlı tanıtım yazısını¹, olduğu gibi alıntılar yapmak istedim.

"Hemen her gün birçok kimselerin İstasyon Caddesini doldurduğu görülür. Sormaya lüzum var mı? Belli ki hepsi de adını Ebedi Şeften alan eşsiz parka koşuyor.

Kübik kapısından içeri dalanlar başı bulutları aşan ölmez Atasının tanrısal varlığı ile karşılaşır. Aşağı süzülen başlar, yurtlarına, bayrağına tapan munis bir kadın şeklinde görürler. Solda, yurt uğrunda can veren Mehmetçiğin yerini, kükremiş bir arslan heybetiyle dolduran Türk Kadını, göğüsleri kabartan canlı bir örnek.

İki tarafı koyu yeşilliklerle çevrilmiş geniş yolda ilerliyoruz. Adımlarımız menekşeli havuza, Ata'nın ayağı dibinden erkinlik türküsü söyleyerek akan suların ahengine uyuyor. Gençliğe yol gösteren <<Altı ok>> önündeki havuz, etrafına dizilen banklarda oturanları, bağrından fışkırttığı sularla selamlıyor.

Sağa sola ayrılan yolları birer yeşil tül gibi sarıverecek sanılan ağaçlar, dallarını çitirdatarak hülyalı şarkılarını söylüyorlar. Gölgelelerine sığınanları ninnileriyle dinlendiren sık ağaçlar, birbirleriyle kucaklaşabilmek için alabildiğince büyümekte...

Kum havuzunda şen civıltılarla oynayan çocuklar, büfeye, boşalan midelerini doldurmağa koşuyorlar. Büfenin karşısında yer alan motor dairesi, azametli takırtılarıyla çocukların şarkılarına tempo tutmakta..."

Ağaçlar arasında kıvrılarak ilerleyen dar iki yol sizi, arka caddeye kadar uzanan parkta gezdirir.

Kapıdan çıkarken yorgunluktan sıyrılmış, kafanız dinlenmiş, gözleriniz parlamış, kalbiniz inançla dolmuştur."

Genç Berin, uçak mühendisliği hayalleri kurar ancak eğer mümkün olmazsa, elektrik mühendisliğine razı olacağını, henüz lise yıllarında kararlaştırmıştı. Ablasının İngiliz Dili ve Edebiyatı okuması yönündeki telkinlerine boyun eğer; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Adana'nın sıcak ikliminden, Ankara'nın soğuk, kuru, ayaz ve yağışlı ortamına, bir daha ayrılmamak üzere taşınır.

"My name is Berin" dışında İngilizce bilmeyen Genç Berin, İngilizce hocası Mr. Baker başta olmak üzere hepsinin karşısında misafir gibi oturur. Ankara, İstanbul, İzmir ve diğer illerden gelen kolej çocukları, harikulade İngilizce konuşmakta ve asla anlayamadığı sohbetler etmektedirler. Birkaç dersten sonra bölümden ayrılmaya karar verir. Türkçe okutulan bölümlerden birine gitmeyi uygun bulur. Durumu görüşmek üzere, Türkçe bilen bir hocasıyla oturur. Derdini anlatır. Karşısındaki hocası, "Evet, haklısın" der. "İnsanın bilmediği bir dilde çalışma yapması imkânsızdır," diye ekler. Arkasından, "Ama her şey öğrenmek içindir. Öğreneceksiniz" cevabını verir. Hocalardan ve gerekirse benden ders alacaksınız diye öğütlerde bulunan kişi, genç yaşında hayatını yitiren ama onlarca eser bırakan, Orhan

¹ Yurdadoğ, B. U. (1940). Sesimiz: Adana Kız Lisesi talebe yazıları. *Adana Kız Lisesi Dergisi*, 2, 21.

Burian'dır. Özel derslerin para karşılığında olduğunu ve bunu karşılamaşının mümkün olmadığını düşünen Genç Berin, Orhan Burian'ın anlaşılır biçimde, yeter ki sen derslerine devam et gerisi kolay sözüyle, iyice rahatlar. Orhan Burian'dan İngilizce dersleri alan Genç Berin, 100 üzerinden 86 alan üç beş öğrenciden birisi olmayı başarır.

Kültür, sanat ve edebiyat bağlamında; yadsınamaz bir öneme sahip Adana Kız Lisesi'nde keman çalan Berin, Ankara'da da benzer bir ortam içinde hayatına devam eder. Can Yücel ve Nedim Kenter sınıf arkadaşıdır. Hocaları arasında; Prof. Dr. Saffet Korkut, Prof. Dr. Orhan Burian, Prof. Dr. İrfan Şahinbaş, Prof. Dr. Ahmet Temir, Prof. Dr. Kemal Balkan, Prof. Dr. Ünal Aytür, Prof. Dr. Nilüfer Gürsoy, Ruhi Su, Prof. Dr. Türkan Tulga, Prof. Dr. Benno Landsberger gibi niceleri vardır. Konserler, tiyatrolar ve dahası kültürel bir ortam, Cumhuriyet Ankara'sının tipik özelliklerini yansıtır. Adanalı Berin U. Yurdadoğ, bu iklimde okulunu bitirir.

İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki asistanlık teklifi, kadro açılmaması yüzünden gerçekleşemez. Döneme özgü kurallar nedeniyle, doğrudan doktora programına başlar. Ancak geçimi için para kazanması gerekmektedir. Aileden para almayı kendine yediremez. Ankara Üniversitesi bünyesinde tercüman olarak kısmi zamanlı işe başlar. Ancak aldığı ücret yeterli gelmemektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Tercüme Bürosu'nun açtığı sınavı kazanır ve işe başlar. II. Dünya Savaşı nedeniyle Ankara'da, federal ajanlar cirit atmaktadır. Dolayısıyla görevi, FBI'dan gelen görevlilerle iletişim kurmak ve tercüme yapmaktır. Yeterli ölçüde paraya ve keyifli sayılabilecek bir ortama kavuşur ama hayallerindeki işin bu olmadığını da farkındadır.

Aradan birkaç yıl geçtikten sonra, DTCF'nin ünlü hocalarından birisi olan Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, yeni bir bölüm açıldı diyerek, Berin Hoca'yı çağırır. Berin Hocanın kafasında, İngiliz Dili ve Edebiyatı ama hiç olmazsa başka dillerden bir bölümde çalışmak vardır. Aldığı cevap, "Kütüphanecilik Enstitüsü" dür. Oysa Berin Hoca'nın, kütüphane ile olmasa bile kütüphanecilerle sorunu vardır. Onları pek sevmez. Kütüphane kullandığı dönemde edindiği bu olumsuz önyargı onu rahatsız etmiştir. Kütüphanecileri, fazla kuralcı ve biraz da sert bulmaktadır. Kabul etmek istemez. Akdes Nimet Hoca, ısrar etmektedir. İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yeni bir kadro açılana kadar şartıyla, Kütüphanecilik Enstitüsü sorumlusu Amerikalı Robert Bingham Downs ile görüşmeyi kabul eder. Görüşmede, Profesör Downs'un kişiliğinden ve davranışlarından etkilenir ve görevi kabul eder.

Ve Genç Berin, 1955'de Kütüphanecilik Enstitüsü'ne asistan olarak atanır. Birkaç yıl çalıştıktan sonra Chicago Üniversitesi'ne gönderilir. Ford Vakfı bursuyla gittiği (1958-1959) Amerika'dan dönüş yapar ve doktorasını tamamlamış olur. Arkasından, İngiliz Kültür Heyeti bursuyla, Londra'da British Museum Kütüphanesi'ne, çalışmalar yapmak üzere gider. Yine 1962'de, bu kez Amerikan Kütüphaneciler Derneği bursuyla, Almanya ve Fransa'ya, araştırma gezisine çıkar. Nihayet 1964'de, doçentlik unvanını alır ve Tahran Üniversitesi'nde bir süre eğitmen olarak çalışır. Uzun yıllar süren eğitim ve öğretim dönemlerinin ardından 1989 yılında, profesör kadrosunu alır. Akademik kariyerinin sonuna yaklaşan Berin Hoca, 1980-1982 ve 1990-1993 yılları arasında, Bölüm Başkanı olarak hizmet eder. Ve aynı yıl yani 1993'de emekli olur. DTFC'deki görevi sona erer ancak 1993-2000 yılları arasında, Hacettepe Üniversitesi'ne transfer olur. Uzunca sayılabilecek bir eğitim-öğretim faaliyetine yeniden bulaşmış olur.

Üniversitedeki sorumluluğunun sona ermesiyle birlikte; öğrencileri, meslektaşları ve sivil toplum örgütleriyle sıcak ilişkiler kurdu. Elinden geldiği ölçüde, varlığı bir güvence olarak vefatına kadar sürüp gitti.

Değerli Hocam ve hemşehrim, Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ, kendince kurallarını koyduğu varoluşsal bir yolculuğu, felsefi boyuttan arındırarak, tutarlı bir yaşamın gerektirdiği ölçüde sade ve bilinçle sürdürmeyi başardı.

Konusu, insan-insan, insan-makine ve makine-makine ilişkilerini inceleyen siberetik dersini, hem felsefi hem de gerçekliğe indirerek vermeyi büsbütün başardı.

Kendini yıpratmadığı gibi, başkalarını da yıpratmadı. Bir ömre sığdırdığı ve kozasını bilgiyle ördüğü düşüncelerini; doğru biçimde, doğru zamanda, doğru yerde, doğru dozda ve doğru şekilde sundu; Zerafetle, kırmadan, dökmeden. Ve mutlu bir sonla...

Hocamla tanışmam, 1983-1984 eğitim-öğretim döneminde başladığım üniversite yıllarına rastlar. Arkadaşlarımla olduğu gibi, hocalarımla da yeni yeni tanışmanın eşiğinde idim. Ankara Üniversitesi DTFC Kütüphanecilik Bölümü'nde, iki Adanalı hoca olduğunu öğrendiğimde, içimi sevinçle karışık bir tedirginlik kaplamıştı. Kimdiler, Adana'nın neresindendiler? Bana karşı nasıl bir tavır alacaklardı? Berin Hocamla tanıştım. Kozanlı olduğunu öğrendim. Çok mutlu oldu. Memnun olduğunu söyledi. Ancak tüm öğrencilerle aynı mutluluk ifadesiyle haşır neşir olduğu izlenimini edinmem uzun sürmedi. Adanalı ve hemşehrisi olmama özgü farklı bir muamele ile karşılanmadığımı hissettim. Diğer Adana'lı Hocam ise, Prof. Dr. Mustafa Akbulut idi. Adana Bahçe İlçesi'nden olan Mustafa Hocam, daha çok Amerikalı bir eğitimcinin tutumu içinde, Berin Hocamdan daha mesafeli gelmişti bana... Her ikisiyle de ara sıra Adana üzerine konuşur ve dertleşirdik. Lakin Adanalılık üzerinden bir avantajım olmayacağına dair kesin bir kanaatim çoktan oluşmuştu bile...

Günler günleri, aylar ayları ve yıllar yılları izlemiş ve nihayet son sınıfa gelmiştim. Benim için şanslı bir yıld. Örneğin kalabilmem için yurt çıkmıştı. Çok sayıda arkadaşım vardı. Ve son yıl da olsa geri ödemeli burs çıkmıştı. Ancak iyi bir öğrenci değildim. Diploma notumun 68 olduğunu söylemem, nasıl bir öğrenci olduğumu, kestirmeden anlatır sanırım. Tüm bunlara karşılık, Ankara'nın kültür, sanat ve edebiyat ikliminden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışıyordum. Sinema, tiyatro ve konserler peşi sıra geliyordu. Vesselam, ortalama bir öğrencinin alabileceği ve vasat sayılabilecek bir eğitimin sonlarına doğru gelmiştim. Kendimle ilgili planlarımın tamamı Adana'ya odaklanmıştı.

Üniversiteye geldiğim bir gün arkadaşlarım, o zamanlar asistan olan, şimdilerde ise profesör olan değerli hocam ve dostum Sacit Arslantekin'in beni hararetle aradığını söylediler. Hızla yanına gittim, "Neredesin Ahmet?" diye, azarlar biçimde çıkıştı. "Kaç gündür, Berin Hocamla birlikte seni arıyoruz neredesin?" "Hayrola Hocam", dedim. "Kardeşim, senin yerine imza atmak zorunda kaldım. Beni zor durumda bıraktın" sözleri, arka arkaya geldi. Meğer altı aylık bir Kültür Bakanlığı Bursu için başvuru yapmam gerekiyormuş. İki kişilik burs için, sevgili arkadaşım Zakir Köseoğlu ile benim olmamı uygun görmüşler. Neyse gerekli işlemleri yaptık. Altı aylık bursa karşılık olarak on iki ay mecburi hizmet verecektik. Yani mezun olur olmaz işe başlayacaktık. Böylece, hayatımın en önemli dönemini ve deneyimini yaşayacak olduğum, Milli Kütüphane macerasının başlangıcını atmış olduk. Başta Berin Hocam olmak üzere, Sacit Arslantekin'in öncülük ettiği bursla, hayatımda hiç düşünmediğim bir eksende, meslek hayatına bulaşmış oldum.

Üniversiteyi bitirdikten iki ay sonra, Ekim 1988'de Milli Kütüphane'de göreve başladım. Bir yıl çalışacaktım ve zorunlu burs karşılığındaki maddi sorumluluğum sona erecekti. Devam eden yıl ortalarında, kız kardeşim Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı. Arkasından bir başka kardeşim Gazi Üniversitesi'ni. Adana eksenli tüm umutlarım sona erdi. Artık Ankaralı olmuştum.

Sovyetler Birliği'nin dağıldığı bir dönemde, Türki Cumhuriyetlerin yoğun katılımı olduğu uluslararası bir toplantıya Milli Kütüphane, ev sahipliği yapıyordu. O toplantıda, "Siyasi Tercihler Işığında Okuma Alışkanlığı" adlı bir bildiri sundum. Berin Hocam çok beğendi. Benimle konuşmak istediğini ve dolayısıyla akademik kariyer yapmamı istiyordu. Şartlarımın uygun olmadığını, üstelik DTCF'de yabancı dil sınavını geçmemin mümkün olmadığını söyledim. O zamanlar dil sınavını geçenler, bilim sınavına girebiliyordu. Yabancı dili geliştirmek için yaptığımız girişimler; 1995'de 5 Nisan Kararları, daha sonraki yılda ise TOFEL şartı ile ne yazık ki İngiltere ve Amerika'ya gitmekten kıl payı uzak kalmıştım. Kısmetin ötesi yokmuş derler...

1990'lı yıllarda, Milli Kütüphane'de, çok sayıda ve sağlam temelleri olan hayli meslektaşımız vardı. Sıkı bir ekibimiz oluşmuştu. Kütüphane otomasyonu ve IFLA'95 Kongresi ile Milli Kütüphane, birkaç adım öne çıkmıştı. Yapılan çalışmalar ilgiyle izleniyordu. Dolayısıyla bizler de tanınır hale gelmiştik. Berin Hoca'mla diyalogumuz daha da artmıştı. Birkaç kez Emek'teki evine gittim. Şaşırmıştım. Salonda sadece bir yatak vardı. Odalar dâhil salonun her bir yanı kitaptı. Raflar tamamen dolmuş, kitaplar duvarların dibinde kule gibi yükselmişti. Bir insanın o kadar kitabı olabileceği düşüncesini, ilk kez orada deneyimlemiştim. Şiir üzerine konuştuk. Şiir yazdığımı öğrenmişti. Edebiyatın içinde kalmamı istiyordu. Ve ilk şiir kitabım "*Çukurova'dan Uzakta*" henüz çıkmıştı. Beni, Prof. Dr. Talat S. Halman'la tanıştırdı. Talat Bey, o zamanlar Amerika'da bir üniversitede çalışıyordu. Kendisiyle, Berin Hocamın vasıtasıyla mektuplaştık. Çok hoş iltifatlarda bulundu. Sonra, Sennur Sezer'le tanıştık. Onunla da uzun süre mektuplaştık. Sennur Hanım ise, belli bir süreye kadar, acımasız eleştirilerde bulundu. Meğer o eleştiri süresi, bırakma payı imiş. Eğer içimde yazma isteği varsa sönmezmiş; bakış açısı, eleştirmen farkı diye değerlendirmiştik durumu...

Mesleki ve düşünsel esin kaynağım, hiç şüphesiz Prof. Dr. Özer Soysal'dır. Berin Hocam ise, sibernetik dersleri üzerinden temellendirdiği bakış ile hem düşünsel, hem de insani ufkumu aralıyordu. Onu yakından tanımak için daha insani ilişkiler kurmak gerekiyordu. Adana'ya döndükten sonra, telefonla kurduğumuz iletişim, özellikle Adana'da kurmaya çalıştığım kent kitaplığı ekseninde, sürekli görüşüyorduk. "*Aşk Ölümüne Büyür*" adlı son şiir kitabım ile Adana hakkında yayınladığım kitapları görmek için sabırsızlandığını söylemişti. Nihayet bayram tatilinde Ankara'da olacağım için, Balgat'taki Huzurevi'nde buluşup saatlerce konuşacaktık. Ne yazık ki bu mümkün olamadı. Vefat haberini aldım. Üzüntümü ifade edebilecek sözcükleri bulmam, her geçen gün daha da zorlaştı. Keşkeler denizinde boğulmak gibi, çaresizlik içinde kıvranıp durdum... Kimdi, nasıl bir hayat sürdü, onun yaşamında daha fazla bir yer almak mümkün olabilir miydi? Sorular, sorular ve keşkeler... Tıpkı hayatımız gibi...

Fotoğraf 1. Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ'un çocukluğu

Fotoğraf 2. Soldan birinci sırada Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ ve annesi Behice Hanım

Fotoğraf 3. 1940 yılı Adana Kız Lisesi öğrencileri toplu halde

Fotoğraf 4. Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ ve ailesi

Fotoğraf 5. Sağdan 2. sırada Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ, 4. sırada Prof. Dr. Osman Ersoy ve 5. sırada Prof. Dr. Necmettin Sefercioğlu bir konferansta

Fotoğraf 6. Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ 3-5 Eylül 2014 tarihlerinde Kastamonu'da yapılan 1.Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumunda öğrenci ve meslektaşları ile

Fotoğraf 7. Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ, yemek kursunda suşi yaparken

Fotoğraf 8. Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ Perran Özben Ödülü töreninde